

«Кепілдендірілген табыс» және жылдам ақша: қаржы пирамидалары қалай жұмыс істейді және адамдар неге миллиондарын жоғалтуын жалғастыруда

«Бүгін 100 мың теңге салыңыз — бір айдан кейін үш есе көп аласыз». «Тәуекелсіз аптасына 30% табыс». «Бұл қаржы пирамидасы емес, жабық инвестициялық клуб». «Төлемдер артпай тұрып командаға кіріп үлгеріңіз».

Мұндай ұсыныстар әлеуметтік желілерде, Telegram-чаттарда және мессенджерлерде белсенді түрде таралуын жалғастыруда.

Тұрақты ескертулерге қарамастан, қаржы пирамидалары әлі күнге дейін ең кең тараған алаяқтық схемалардың бірі болып қала береді, ал олардың құрбандары мыңдаған қазақстандық болуда.

Адамдар неге күмәнді жобаларға ақша салуын жалғастырады, заманауи қаржы пирамидалары қалай жұмыс істейді және қандай белгілерге назар аудару маңызды екенін қарастырамыз.

Қаржы пирамидасы дегеніміз не

Қаржы пирамидасы — бұл бір қатысушыларға табыс нақты пайда немесе инвестициялық қызмет есебінен емес, жаңа салымшылардың ақшасы есебінен төленетін схема.

Ұйымдастырушылардың басты міндеті — үнемі жаңа қатысушыларды тарту және ақша ағынын қолдау. Адамдар қаражат салуын жалғастырып тұрған кезде, схема табысты бизнес пен жоғары кірістіліктің елесін жасайды. Алайда жаңа қатысушылардың ағыны азайған сәтте пирамида сөзсіз күйрейді. Бұл ретте заманауи пирамидалардың ұйымдастырушылары схеманың нақ мәнін барынша жасыруға тырысады. «Салым» деген сөздің орнына «инвестициялық пакет», «үлестік қатысу», «бизнес-мүмкіндік» немесе «пассивті табыс» деген тұжырымдар қолданылады.

Көбіне қаржы пирамидалары мыналарды уәде етеді: кепілдендірілген жоғары табыс; тәуекелсіз жылдам табыс; тәжірибесіз және арнайы білімсіз пассивті табыс; «бірегей жобаға» эксклюзивті қолжетімділік; жылдам баю мүмкіндігі. Дәл жеңіл ақша туралы уәде жаңа қатысушыларды тартудың басты құралы болып қала береді.

Заманауи қаржы пирамидалары қандай болады

Бүгінде қаржы пирамидалары әртүрлі формаларға ене алады.

Көп деңгейлі схемалар. Ең кең тараған түрлерінің бірі — көп деңгейлі пирамидалар. Олардың қағидаты айтарлықтай қарапайым: жаңа қатысушы ақша салады, содан кейін соманың бір бөлігі құрылым бойынша жоғарыда тұрғандар арасында бөлінеді. Өзі табыс таба бастау үшін адам жаңа қатысушыларды тартуы керек. Олардың жарналары да схема ішінде бөлінеді. Қатысушы неғұрлым көп адам тартса, оның ықтимал табысы соғұрлым жоғары болады. Іс жүзінде мұндай модель тек жаңа салымшылар үнемі пайда болып тұрғанша ғана өмір сүре алады.

Желілік маркетинг желеуімен құрылған пирамидалар. Тағы бір танымал схема — желілік маркетинг ретінде бүркемеленген қаржы пирамидалары. Сырттай қарағанда бәрі тауарлар мен қызметтерді сату сияқты көрінеді: косметика, сағат, дәрумендер, тұрмыстық химия, оқыту курстары немесе «бірегей өнімдер». Алайда қатысушылар негізгі табысты тауар сатудан емес, дәл жаңа адамдарды тарту есебінен алады. Мұндай тауарлардың құны көбіне айтарлықтай асырылып қойылады, ал өнімнің өзі тек схеманы жасыру құралы ретінде ғана пайдаланылады.

Telegram және WhatsApp пирамидалары. Соңғы жылдары мессенджерлердегі пирамидалар белсенді түрде таралуда. Telegram немесе WhatsApp-та жабық топ құрылады, онда қатысушыларға белгілі бір соманы салуды және тағы бірнеше адамды шақыруды ұсынады. Әрбір жаңа қатысушы үшін 200–400% кірістілік

уәде етеді. Мұндай схемалар әсіресе таныстар, достар және туыстар арқылы тез таралады, өйткені сенім мен «тексерілген табыс» елесі жасалады.

«Жабық клубтар» және жалған оқыту. Жеке санатты «элиталық клубтар» және өзін-өзі дамыту жобалары деп аталатындар құрайды. Қатысушыларға мыналарды уәде етеді: инвестиция мен бизнеске оқыту; «табысты ортаға» қолжетімділік; қаржылық тәуелсіздік; эксклюзивті сапарлар мен іс-шаралар; тұлғалық өсу және «жаңа ойлау». Бұл ретте міндетті шарттардың бірі кіру жарнасы немесе жаңа қатысушыларды үнемі тарту болып табылады. Кейде мұндай жобалар психология, нумерология, астрология, криптовалюталар немесе «құпия табыс стратегиялары» бойынша курстар ретінде бүркемеленеді.

Адамдар неге пирамидаларға сенуін жалғастырады

Көпшілік қаржы пирамидаларының құрбаны тек аңғал адамдар болады деп қателеседі. Іс жүзінде бұл олай емес. Көбіне адам пирамидаға жарнама арқылы емес, таныстары, туыстары немесе достары арқылы келеді. Оған «табысты қатысушылардың» тарихын, қымбат автомобильдерді, саяхаттарды, аударымдардың скриншоттарын және сәнді өмір салтын көрсетеді.

Бастапқы кезеңде ұйымдастырушылар шынымен де алғашқы қатысушыларға табыс төлей алады, дәл сенім қалыптастыру және «ауыздан-ауызға» таралуды іске қосу үшін.

Нәтижесінде адамдар схема күйреуге қарай бет алғанын сезбестен, ірі сомаларды сала бастайды және жақындарын тартады.

Қаржы пирамидасы өмірінің үш кезеңі

Бірінші кезең — іске қосу. Басында ұйымдастырушылар табысты әрі тез өсіп келе жатқан жобаның бейнесін белсенді түрде жасайды. Алғашқы қатысушыларға уәде етілген табыстар төленуі мүмкін, кейде тіпті ұйымдастырушылардың өз қаражатынан. Дәл осы кезең сенім тудыруға көмектеседі.

Екінші кезең — жаппай тарту. Алғашқы табысты тарихтардан кейін белсенді жарнама басталады. Ілгерілету үшін әлеуметтік желілер, блогерлер, пікір көшбасшылары және агрессивті маркетинг қолданылады. Қатысушылардың өздері достары мен туыстарын тарта бастайды, оларға «табыс табуға» көмектесіп жатырмыз деп сенеді. Бұл кезеңде төлемдер тек жаңа салымшылар есебінен ғана жүзеге асырылады.

Үшінші кезең — күйреу. Қаржы пирамидасы жаңа қатысушылардың ағыны азая бастаған кезде сөзсіз күйрейді. Ұйымдастырушылар ақшамен бірге ғайып болады, ал салымшылардың көпшілігі салған қаражатынсыз қалады. Дәл осы кезеңде жобаның ешқандай нақты инвестициялық қызмет жүргізбегені айқын болады.

Қандай белгілер сақтандыруы тиіс

Мамандар бірнеше негізгі белгіге назар аударуды ұсынады: кепілдендірілген жоғары табыс уәдесі; лицензияның және компания туралы ашық ақпараттың болмауы; қысым және «дәл қазір кіріп үлгеру» шақырулары; жаңа қатысушыларды тартқаны үшін төлемдер; түсінікті бизнес-модельдің болмауы; әлеуметтік желілер мен мессенджерлердегі агрессивті жарнама; тәуекелсіз және тәжірибесіз табыс табу уәделері.

Мынаны түсіну маңызды: инвестицияда жоғары кірістілік әрқашан жоғары тәуекелмен байланысты. Тәуекелсіз кепілдендірілген аса жоғары табыс болмайды.

Қаржы пирамидасына тап болдым деп күдіктенсеңіз не істеу керек

Егер жоба туралы күдігіңіз пайда болса, мыналар маңызды: ақша аудармау; таныстар мен туыстарды шақырмау; лицензияның және заңдық ақпараттың бар-жоғын тексеру; пікірлерді және мемлекеттік органдардың ресми ескертулерін зерделеу; құқық қорғау органдарына немесе Қаржылық мониторинг агенттігіне жүгіну.

Қазақстанда қаржы пирамидаларының қызметі заңмен тыйым салынған. Қылмыстық жауапкершілік мыналар үшін көзделген: қаржы пирамидасын құру және оны басқару үшін; қаржы пирамидаларын жарнамалау үшін; мұндай схемалар туралы ақпарат тарату үшін.

Сонымен қатар, Қазақстан Республикасының Қаржылық мониторинг агенттігінің ресми сайтында қаржы пирамидаларының қызметіне күдікті ұйымдардың тізімі жарияланады.

Ұсыныстар

Кепілдендірілген табыс уәделеріне сенбеңіз. Ешқашан қысым мен асығыстықпен ақша салмаңыз. Компанияның лицензиялары мен заңдық ақпаратының бар-жоғын тексеріңіз. Мәні сізге түсініксіз жобаларға ақша салмаңыз. Есіңізде болсын: егер негізгі табыс жаңа қатысушыларды тартуға негізделсе — бұл қаржы пирамидасының басты белгісі. Күмәнді ұсыныстарды жақындарыңызбен талқылаңыз және ақпаратты ресми дереккөздер арқылы тексеріңіз.

Қаржылық қауіпсіздіктің басты ережесі өзгеріссіз қалады: егер ұсыныс шындыққа сену үшін тым тиімді болып көрінсе, сірә, сіздің алдыңызда алаяқтық схема тұр.

Материал www.fingramota.kz сайтының көмегімен дайындалды.